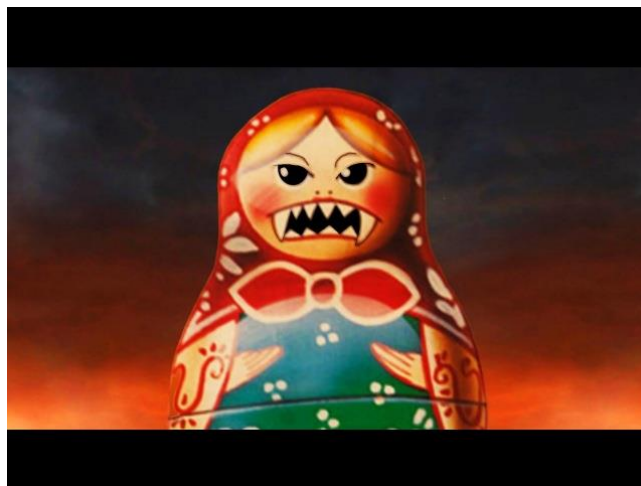
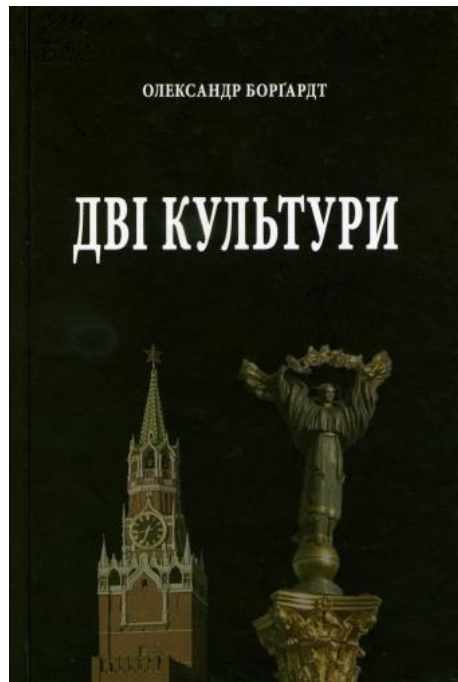

Фактори культури і мови як справжні причини війни в Україні

Щойно один за одним почали надходити факти з майже усіх регіонів України, які перебувають в окупації, про масові вилучення української наукової та художньої літератури патріотичного змісту, про примусове запровадження російської мови в навчальний процес, про полювання на ідеологічні книжки, в яких стверджується українська національна ідентичність, тощо. Це однозначно підтверджує те, задля чого зараз Москвою здійснюється війна в Україні: путінські головорізи насамперед розшукують не якісь свідчення перебування НАТО в Україні, не якусь документацію про мілітарні формування, які нібито заповнили нашу державу, не якісь свідчення «українського нацизму», який, за російською пропагандою, наводнив нашу країну, а дуже відверто й дуже промовисто **переслідують чільних носіїв української культури і мови**, які й є **головною ціллю** для знищення в цій війні.

Така поведінка загарбників розкриває головну причину війни: це не реакція на просування НАТО на схід Європи, не роздратування про успіхи демократії в Україні, про що так завзято довго переконували нас політологи й публіцисти, а **українська національна ідентичність**, яка є тим колосальним важелем, який підважував і підважує Російську імперію та її ідеологію. Ця війна, як і багато інших стратегічно важливих світових війн в минулому, є насамперед **війною ідеологічною**.

Московська імперія створювалася ще від 15 ст. як ідеологічний проект для всього Сходу Європи з метою об'єднати весь простір від Балтійського та Баренцевого морів до Чорного та Каспійського морів. Для цього була видумана ідея «Москви - Третього Риму», запозичена від Візантії. Ця ідея давала підстави для створення надетнічної, наднаціональної держави, яка мала «право» об'єднувати народи з місією побудови «вічного царства», яким колись були Рим і Константинополь. Ця місіонерська ідеологія протягом століть служили Москві могутньою зброєю **придуманій зверхності**, з її допомогою вона прилучила протягом 14 – 15 ст. до майбутньої імперії численні фінно-угорські народи на схід і північ від Москви та на Уралі, завоювала татарські Казанське й Астраханське царства у 16 ст.

Паралельно Москва розгорнула наступ на захід, в простір Тверського князівства, Новгородської та Псковської земель та Великого князівства Литовського. Для цього нею була видумана друга велика імперська ідея - ідея «**єдності Русі**». Вона була потрібна для того, щоб впливати на тих русичів, які проживали на цьому просторі давньої князівської Русі та підважувати права інших влад та династій на володіння ними. Ця ідея мала відверто шовіністичний зміст і характер: всі русичі, тобто східні слов'яни, які прийняли конфесійну (православ'я), культурну й мовну спадщину Київської Русі 10 – 13 ст., проголошувалися в цій доктрині «другорядними» (другосортними в тлумаченні імперців) щодо московитів як нібито «прямих» спадкоємців великої імперії князів Володимира та Ярослава київських. Саме ця доктрина дала моральні та ідеологічні підстави нещадно знищити більшість населення Новгорода і Пскова після завоювання їх Москвою у 15 ст.

Від 16 ст. Москва перейшла до брутального наступу на Велике князівство Литовське, до речі, натоді найдемократичнішу і найтолерантнішу державу Європи, і це спровокувало знамениту Люблінську унію 1569 р., яка об'єднала дві держави - Литву і Польщу - в єдину Річ Посполиту. Це об'єднання на деякий час зупинило наступ Москви і навіть відкинуло її на схід та завдало їй сильного удару на початку 17 ст., під час т. зв. Смути в Московії, коли польсько-литовські війська брали саму Москву і посадили свого претендента на престол. Однак спочатку військові успіхи Московії, а потім її вдала ідеологія пропаганди «єдності Русі», своєрідний **панрусизм**, спричинили прихід московських сил в Східну Білорусь та на українську Північну Сіверщину і згодом на Лівобережжя, після Переяславської ради у 1654 р. Велику роль в розвитку орієнтації на Московію серед українського та білоруського суспільств відіграли православно-церковні ідеологи, яких були сотні й навіть тисячі в Україні та Білорусі протягом 16 – 17 ст. Саме вони великою мірою виплекали політичний і культурний міф про «велике православне царство, нову Візантію», яке зможе створити духовну та соціальну гармонію на Сході Європи супроти ненависного католицизму. Інструментом в цьому міфотворенні була церковнослов'янська мова як **сакральна, вища**, така, що може об'єднати культурний простір всієї Русі, і її посилено розвивали ці православні ідеологи. Це на два століття

загальмувало розвиток національних білоруської та української мов і водночас підсилило російську мову, яка увібрала багато церковнослов'янських форм та твірних основ. Найстрашніше, що ця православна ідеологія витворила серед спочатку тисяч, а потім мільйонів українців та білорусів **почуття єдності** з усім культурним простором Русі, налаштувала їх на мовне й ідеологічне зближення з Московією. Усе це обернулося **масовою асиміляцією** українців і білорусів в наступні століття і перехід їх мільйонами на московську ідентичність.

Саме ті мільйони українців та білорусів, які прийняли московську ідентичність, протягом 18 – 19 ст. були міцною і творчою основою для розбудови Російської імперії: вони були добре освіченими церковниками, здібними чиновниками, творчими науковцями й літераторами, вправними ремісниками та інженерами, які мимовільно формували російське суспільство в європейському дусі й за європейськими зразками, оскільки в умовах Великого князівства Литовського й Речі Посполитої пройнялися культурними впливами Ренесансу і Бароко, ідеями цивілізаційного й громадянського поступу в дусі протестантських віянь. Вершинними виявами таких українських діячів були Ф.Прокопович та С.Яворський, К.Розумовський та О.Безбородько, які кардинально вплинули на оформлення Російської імперії як супердержави.

Епоха Романтизму вирвала українську націю з обіймів візантійсько-православної московської цивілізації і почалося українське національне відродження на ґрунті рідної мови та органічної культури. Цей процес завершився у 1917 – 1920 рр. проголошенням української державності й становленням модерної української нації. Це підірвало суцільність Російської імперії і вона похитнулася до занепаду. Але тоді її врятував комунізм-большевизм як нова радикально-тоталітарна еманация московського імперіалізму та шовінізму. Українська самостійність була розгромлена.

Нинішнє відокремлення України як суверенної держави й окремої культури завдає кардинального удару по тій імперській ідеології російського цивілізаційного домінування, яка розвивалася від 15 ст. Тому ненависть і агресивність Москви до України й української національної ідентичності сягає такого високого градусу. Ця ненависть відкрито прозвучала в знаменитій промові В.Путіна 22 лютого 2022 р., напередодні війни, в якій українська ідея була представлена майже як «абсолютне зло», як найбільша загроза для самої ідеї існування Росії як імперії. Тож Москва вкотре замахнулася на українську мову й українську культурну самобутність, щоб назавжди знищити Україну, ліквідувати осереддя **духовно-культурного та мовно-цивілізаційного протистояння в просторі Східної Європи**. Тому головними ворогами для неї в Україні є насамперед **українські філологи й культурники, науковці й митці, ті люди, які ґрунтують духовний та творчий потенціал української нації**. Доти, доки будуть існувати ці моральні та інтелектуальні основи української нації, доти продовжуватиметься змагання між **імперським і національним коренями** історичного буття Сходу Європи, буде тривати той страшний вічний бій між «двома Іванами» з Шевченкового «Великого льоху», бій між силами **бюрократичної бездушної деспотії та національної творчої свободи**. Усе інше поміж цим боєм - це лише дочасне і дрібне.

Олег Б АГАН

(Науково-ідеологічний центр ім. Д. Донцова)